

ECONOMIA MONDIALĂ SUB SEMNUL RĂZBOIULUI ȘI AL TENSIUNILOR GEOPOLITICE

Cristian BĂHNĂREANU

Anul 2023 a fost marcat de sfârșitul urgenței de sănătate publică la nivel global provocată de pandemia de Covid-19 (WHO 2023), continuarea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei și izbucnirea altuia în Fâșia Gaza între Israel și gruparea palestiniană Hamas. Deși economia mondială s-a dovedit mai rezilientă decât prognozau organizațiile economice internaționale și a evitat scenariul unei recesiuni pe parcursul anului trecut, creșterea tensiunilor geopolitice, prelungirea și agravarea unor crize și conflicte în desfășurare și accelerarea schimbărilor climatice au continuat să afecteze economiile locale și cea europeană și, implicit, nivelul de trai a milioane de oameni.

Pe acest fundal, economia mondială a continuat să înregistreze un ritm de expansiune mai scăzut, rata de creștere reducându-se cu 0,3-0,4 puncte procentuale – de la 3% în 2022 la circa 2,7% în 2023, în estimările ONU (UN 2024, 6), sau de la 3,5% în 2022 la 3,1% în 2023, conform datelor FMI (IMF 2024a). Creșterea globală trecut a fost, totuși, susținută de rezultatele economice destul de bune ale majorității actorilor importanți: economia americană a fost suficient de rezilientă și a infirmat previziunile privind o eventuală încetinire; economia chineză a reușit să se redreseze ușor, dar mai slab decât se preconiza, după căderea puternică din anul anterior; economia europeană a marcat și în 2023 rezultate extrem de proaste (vezi figura nr. 1). Creșterea moderată în cele mai mari economii de pe mapamond, coroborată cu condițiile financiare stricte, tensiunile geopolitice, reducerea spațiului fiscal și costurile în creștere ale serviciului datoriei au pus presiune atât asupra perspectivelor de creștere ale multor țări în curs de dezvoltare și în tranziție, cât și asupra relațiilor comerciale. Rata inflației a scăzut treptat în majoritatea regiunilor lumii pe fondul moderării prețurilor la energie și alimente, permițând băncilor centrale să încetinească sau să stopeze majorarea ratelor dobânzii de referință. Implementarea planurilor de consolidare fiscală va lua probabil avânt în 2024, pe măsură ce guvernele retrag treptat sprijinul pentru

atenuarea impactului prețurilor mari asupra consumatorilor, ceea ce va duce la reduceri semnificative ale deficitelor bugetare.

Comerțul internațional și-a pierdut o parte din dinamism în ultimii ani și a fost afectat de o combinație de factori nefavorabili și șocuri la nivelul cererii și al ofertei legate de pandemie, întreruperi ale lanțului de aprovizionare și incertitudine sporită în domeniul politicii comerciale determinată de rivalitățile geopolitice. Războiul din Ucraina și sancțiunile multilaterale impuse Rusiei au reconfigurat modelele comerciale, iar încetinirea cererii globale și tensiunile comerciale nerezolvate între marile puteri economice au afectat fluxurile de mărfuri pe termen scurt, ceea ce a dus la scăderea bruscă a comerțului internațional de la 3% în 2022 la 1,2% în 2023 (WTO 2024, 3). Este probabil că această evoluție a comerțului va persista și în perioada următoare pe fondul unei realinieri a relațiilor comerciale internaționale – asigurarea unor lanțuri de aprovizionare cât mai aproape de casă sau din surse cât mai reziliente și strategii de creștere bazate pe cererea internă în locul celor bazate pe exporturi.

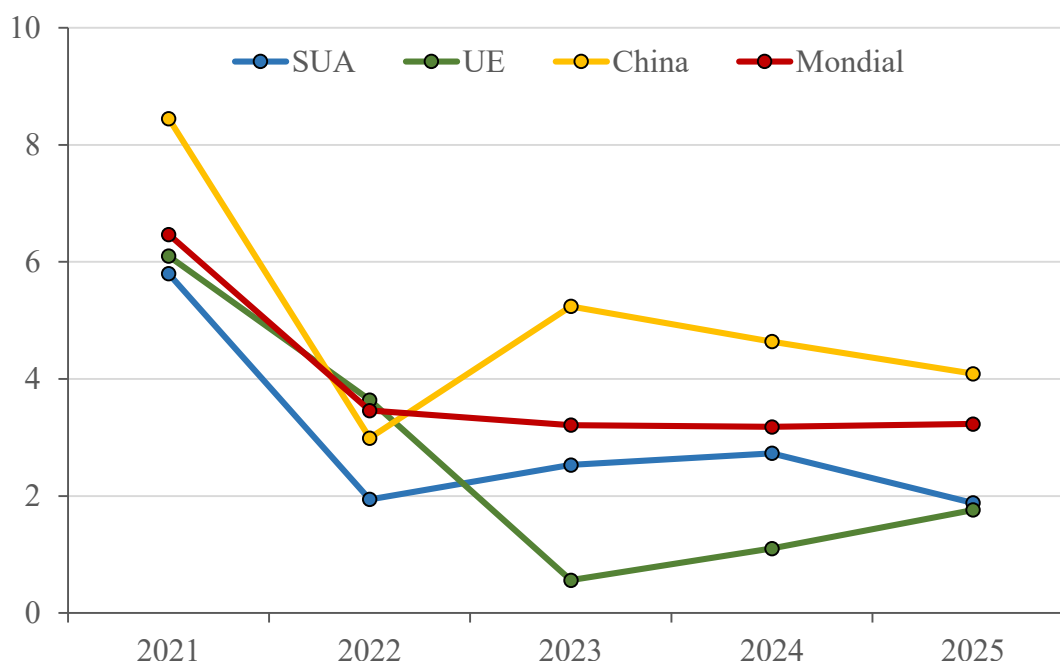

Figura nr. 1: Rata de creștere a economiilor SUA, UE, China și a celei mondiale, în perioada 2021-2025 (%) (IMF 2024a)

Pandemia de Covid-19 și rivalitățile geopolitice au evidențiat importanța rezilienței interne și au determinat cei mai importanți actori economici – SUA, China și UE – să-și extindă politicile industriale și de inovare și să investească masiv în sectoarele de înaltă tehnologie pentru a-și consolida avantajele competitive. Deși investițiile în energia curată

au sporit pentru al treilea an consecutiv, ritmul de creștere nu este suficient pentru a atinge obiectivul de emisii nete zero până în 2050. Reziliența arătată de economia mondială pe parcursul anului trecut maschează totuși o serie de vulnerabilități structurale și riscuri pe termen scurt. Escaladarea războiului ruso-ucrainean sau a celui din Orientul Mijlociu pot duce la o nouă perturbare a piețelor energetice și o revenire a presiunilor inflaționiste, iar condițiile financiare mai stricte prezintă riscuri tot mai mari pentru producția industrială și comerțul global.

Prin urmare, premisa de la care pornim în analiza noastră este că procesul de redresare economico-financiară și comercială se va confrunta cu dificultăți majore și în perioada următoare, războaiele în desfășurare din Ucraina și Fâșia Gaza înlocuind pandemia ca principal factor de stres. Ne vom axa pe efectele generate de conflictul ruso-ucrainean, mult mai vizibile la nivel local și european, din cauza sancțiunilor internaționale impuse Federației Ruse și al contramăsurilor adoptate de regimul de la Kremlin, al circuitelor economice aflate în plin proces de reconfigurare și, nu în ultimul rând, al tensiunilor geopolitice în creștere. Pe baza principalilor indicatori macroeconomici publicați de autoritățile naționale sau organizațiile internaționale vom detalia modul în care o serie de crize interconectate generate sau întreținute de acest conflict au afectat, pe parcursul anului 2023, atât sistemul economic global și principalele puteri ale lumii (SUA, Europa și China), cât și starea economiilor ucraineană și rusă. Tendințele identificate ne vor ajuta să validăm faptul că impasul în care se află economia mondială va continua cel puțin pe termen scurt și va depinde, în primul rând, de cursul, amploarea și consecințele războaielor în desfășurare.

1. Efecte directe ale războiului ruso-ucrainean

Cele mai grave efecte directe ale războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei au fost declanșate odată cu începerea conflictului în februarie 2022 și s-au concretizat în declinul pronunțat al economiilor celor două țări beligerante, criza energetică din Europa, creșterea inflației și criza alimentară și, nu în ultimul rând, majorarea cheltuielilor pentru apărare. Pe parcursul anului trecut, decidenții au activat o serie de măsuri și instrumente pentru a atenua unele dintre efectele problemelor de mai sus (precum dependența energetică), dar economia rusă și, mai ales, cea ucraineană continuă să se confrunte cu dificultăți majore, exporturile cerealelor din Ucraina întâmpină tot mai multe obstacole, iar tendința de creștere a cheltuielilor militare este tot mai evidentă.

1.1. Problemele economice ale Ucrainei și Rusiei

Susținerea efortului de război prin angrenarea a numeroase resurse umane, financiare și materiale a pus în dificultate economiile ucraineană și rusă și pe parcursul anului 2023. La aceasta s-au adăugat distrugerile suferite de infrastructura critică și subminarea exporturilor (în cazul Ucrainei) sau efectele sancțiunilor multilaterale și scăderea vânzărilor de hidrocarburi (în cazul Rusiei), care s-au răsfrânt și asupra populației. Prelungirea conflictului sau, mai rău, escaladarea acestuia va însemna costuri tot mai mari pentru cele două țări, dar și pentru Europa, și o perioadă tot mai îndelungată de reconstrucție și redresare economică.

După o contracție puternică în 2022, *economia Ucrainei* a recuperat puternic, încheind anul trecut cu o rată de creștere de 2% (IMF October 2023b, 40), pe baza veniturilor din agricultură, deschiderii unor rute alternative de export și a asistenței financiare internaționale. Exporturile de cereale și veniturile generate de acestea rămân „motorul” economiei ucrainene, deși producția agricolă este mai mică față de perioada de dinainte de război, iar transportul cerealelor rămâne problematic după retragerea Rusiei din *Inițiativa privind exportul cereale prin Marea Neagră* și restricțiile temporare impuse asupra importurilor de cereale la nivel comunitar sau al țărilor vecine.

Revenirea rapidă a economiei Ucrainei se datorează atât adaptabilității ridicate a întreprinderilor și gospodăriilor la condițiile de război, cât și creșterii cheltuielilor guvernamentale în sectoarele cheie și politicii fiscale relaxate susținută de finanțări internaționale pe scară largă. De exemplu, autoritățile bancare ucrainene au reușit să mențină stabilitatea monedei naționale (grivna) și să coboare inflația până la 5,1% în decembrie 2023 (NBU January 2024, 3). Cu toate acestea, sprijinul internațional pentru Ucraina a cunoscut o încetinire pe parcursul anului trecut, în perioada august-octombrie 2023 valoarea noilor pachete de asistență ajungând la doar 2,11 mld. euro, în scădere cu 87% față de aceeași perioadă din 2022 (Kiel Institute for the World Economy 2023). Majoritatea programelor de sprijin se întind pe mai mulți ani, UE aprobând, la începutul lunii februarie a anului curent, noul „Mecanism pentru Ucraina” în valoare 50 mld. de euro (EC/CEU 2024a) (CEU 2024). Bani vor fi alocați în perioada 2024-2027 pentru asigurarea condițiilor de stabilitate macrofinanciară, redresare, reconstrucție și modernizare, realizarea reformelor necesare, funcționarea serviciilor publice fără întreruperi, sprijin pentru societatea civilă, mobilizarea investițiilor în sectorul privat. De asemenea, UE prelungise și pentru anul 2023 măsura

de renunțare la toate barierele comerciale și tarifare pentru produsele ucrainene care intră pe piața unică europeană (EC 2023a).

Economia ucraineană s-a confruntat, pe parcursul anului trecut, cu o serie de incertitudini și dificultăți în ceea ce privește exporturile de cereale ce sunt detaliate la secțiunea despre criza cerealelor. Mai precis, Rusia a blocat din nou ruta prin Marea Neagră, Comisia Europeană a impus și a ridicat apoi restricțiile la importul a patru produse agricole din Ucraina, iar statele europene din vecinătatea Ucrainei au adoptat unilateral anumite interdicții. În aceste condiții, exporturile de mărfuri ale economiei ucrainene s-au ridicat în 2023 la aproape 100 de milioane de tone, dar valoarea acestora s-a redus cu 18,7% din cauza problemelor de logistică, cele 35,8 mld. de dolari reprezentând cele mai scăzute venituri din ultimul deceniu (MEU 2024).

Deși se prognozează că economia ucraineană va continua tendința de creștere și în următorii ani, PIB-ul real va atinge nivelul de dinainte de război abia în 2030 (Rakic 2024, 1) având în vedere că o mare parte din infrastructura și capacitatea de producție națională au fost distruse sau avariate de agresiunea rusă. Conform celor mai recente estimări (WB, GoU, EU, UN 2024), pagubele directe totale provocate clădirilor și infrastructurii în toate sectoarele sunt estimate la aproximativ 152 mld. de dolari. Cele mai afectate sunt fondul locativ (circa 56 mld. de dolari sau 37% din pagubele totale), transporturile (34 mld. de dolari), comerțul și industria (16 mld. de dolari), energia (11 mld. dolari) și agricultura (10 mld. de dolari). De asemenea, pierderile economice, sociale și alte pierderi monetare au crescut până la aproape 500 mld. de dolari, multe dintre acestea fiind legate de anumite evenimente specifice (de exemplu, ruperea barajului de la Kahovka, distrugerea infrastructurii energetice sau atacurile cibernetice). La sfârșitul anului 2023, necesarul total estimat pentru refacere și reconstrucție în următorii 10 ani era de aproape 486 mld. de dolari (*Ibidem*, 37).

După cum am constatat în ultimii doi ani, trei forțe majore acționează puternic și concertat asupra economiei ruse: războiul în sine, sancțiunile și măsurile conexe adoptate de majoritatea țărilor lumii și răspunsul politic al guvernului rus la aceste măsuri. Sancțiunile economice multilaterale, impuse încă de la începutul operației militare speciale, au supus Rusia la o presiune considerabilă și au continuat să afecteze activitățile economice, fluxurile financiare și comerciale și, nu în ultimul rând, nivelul de trai al populației ruse. Mai mult, războiul și efectele sancțiunilor au dus la creșterea rapidă a cheltuielilor, deprecierea rublei, creșterea inflației și restrângerea pieței forței de muncă.

Totuși, economia rusă, din ce în ce mai izolată pe piețele majore ale lumii, a reușit să atingă o creștere de aproape 2,3% în 2023, după o scădere de două procente cu un an înainte, pe baza sporirii ratei de substituire a importurilor și a ponderii cheltuielilor publice în PIB (IMF October 2023b, 12). Trecerea la economia de război, stimulentele fiscale și necesitățile tot mai mari pe frontul din Ucraina au reconfigurat complexul militar-industrial al Rusiei și, implicit, au impulsionat industria națională de apărare. Producția agricolă a atins niveluri aproape record în 2023, iar investițiile au crescut cu aproximativ 6% pe baza performanței sectorului de construcții (UN DESA 2024, 97). Multe companii străine, care își declaraseră anterior intenția de a părăsi piața rusească, au continuat să își desfășoare activitatea cel puțin parțial, încercând să evite costurile ridicate de ieșire impuse de guvernul de la Moscova.

În condițiile prelungirii războiului din Ucraina, cheltuielile militare și producția de echipamente, produse și servicii specifice ale industriei de apărare au crescut rapid în 2023. Rusia a direcționat o treime din bugetul țării către efortul de război, de trei ori mai mult față de perioada de dinainte de invazia din februarie 2022 (Stognei și Seddon 2024). Producția de vehicule blindate, piese de artilerie, rachete și drone a crescut puternic, iar fabricile care produc muniție și echipamente militare funcționează nonstop (Roth 2024). Totuși, industria de război a Rusiei continuă să se confrunte cu limitarea accesului la înalta tehnologie și penuria de componente cheie și alte produse și echipamente intermediare necesare. Guvernul de la Moscova a căutat să rezolve această situație atât prin eludarea restricțiilor comerciale impuse, cât și printr-o realiniere costisitoare a lanțurilor sale de aprovizionare spre entități din țări terțe dispuse să asigure aceste componente, dar de o calitate inferioară (Feldstein și Brauer 2024).

Deși Rusia a reușit în mare măsură să se sustragă plafonului de 60 de dolari pe barilul de petrol impus de G7, UE și Australia⁷⁶, veniturile din exporturile de petrol s-au diminuat tot mai mult în baza scăderii prețurilor globale din prima parte a anului 2023, reducerii producției și discounturilor mari oferite la vânzarea de țiței către unii parteneri importanți, precum China și India. Și producția și exporturile de gaze naturale au scăzut semnificativ din cauza reducerii drastice a livrărilor prin conducte spre țările UE, tot mai puțin dependente de hidrocarburile

---

⁷⁶ Prin utilizarea unei flote de petroliere „fantomă” care navighează, în general, în afara reglementărilor maritime (nu dispune de asigurarea occidentală standard, drepturile de proprietate sunt netransparente și își schimbă frecvent numele și pavilionul) (Braw 2024).

rusești – dependența s-a redus de la peste 40% în 2021 la 8% în 2023 (EC/CEU 2024b). Astfel, încasările din vânzările de petrol și gaze naturale au scăzut cu aproape 24% față de 2022, atingând anul trecut circa 99,4 mld. de dolari (Interfax 2024). Rusia se confruntă și cu dificultăți și întâzieri în procesul de transfer al veniturilor din exporturi către sistemul financiar național. Pe acest fundal, excedentul comercial (-62%) și cel de cont curent (-79%) au scăzut dramatic de la nivelurile record atinse în anii de dinainte de 2022 (Hilgenstock, Pavytska și Ivanchuk 2024), ceea ce afectează puternic stabilitatea macroeconomică.

Pe parcursul anului trecut, țările UE au continuat eforturile de a pune capăt până în 2027 dependenței de combustibilii fosili din Rusia prin diversificarea furnizorilor, rutelor și infrastructurii de import, reducerea consumului, dezvoltarea interconexiunilor între rețelele energetice naționale și sporirea proporției energiei verzi în mixul energetic. Importurile de gaze naturale lichefiate, mai ales din SUA și Qatar, au crescut, iar Norvegia a înlocuit Rusia ca cel mai mare furnizor de gaze prin conducte al Uniunii. La începutul lunii noiembrie 2023, pentru al doilea an consecutiv, țările UE au reușit să umple la capacitate maximă depozitele de gaze (EC/CEU 2024c) pentru a face față sezonului rece și a acoperi eventualele sincope de aprovizionare. În cifre, reforma structurală a sistemului energetic european din ultimii doi ani se traduce în reducerea cu 90% a importurilor de petrol și cu 75% a celor de gaze naturale din Rusia (EC October 2023, 11).

Mai mult, UE a introdus în cursul lunii februarie 2023 două noi plafoane de preț pentru produsele petroliere care își au originea în sau sunt exportate din Rusia: 45 de dolari pe baril pentru produsele tranzacționate sub valoarea nominală a țiteiului și 100 de dolari pe baril pentru produsele tranzacționate peste valoarea nominală a țiteiului (CEU 2023a). Este vorba despre prețul pe baril la care sau sub care produsele petroliere din Rusia beneficiază de derogarea de la interdicția de a furniza servicii de transport maritim de produse petroliere către țări terțe și de la interdicția de a furniza asistență tehnică, servicii de intermediere sau finanțare ori asistență financiară în legătură cu transportul maritim de astfel de produse petroliere către țări terțe. Derogarea menționată a fost menită să atenueze consecințele negative asupra aprovizionării cu energie a țărilor terțe și să reducă creșterile prețurilor determinate de condițiile de piață extraordinare, limitând în același timp veniturile din petrol ale Rusiei. În plus, Consiliul UE a interzis furnizarea de capacitate de stocare a gazelor către ruși pentru a proteja securitatea aprovizionării cu gaze în UE și

pentru a evita utilizarea aprovizionării cu gaze ca armă de către Rusia și riscurile de manipulare a pieței.

Alte probleme pentru economia rusă pe parcursul anului trecut au fost reprezentate de slăbirea accelerată a rublei, revenirea presiunilor inflaționiste în semestrul al doilea din 2023 și, nu în ultimul rând, la „erodarea” veniturile reale. Deprecierea cu peste 40% a rublei față de dolarul american și euro din octombrie 2022 până la sfârșitul lui 2023 a afectat echilibrul fiscal al Rusiei și a scumpit importurile (Hilgenstock, Pavytska și Ivanchuk 2024, 14). Guvernul rus a întreprins mai multe măsuri pentru a umple golurile fiscale, inclusiv modificări ale politicii fiscale și utilizarea rezervelor financiare din *Fondul național pentru bunăstare* (National Wealth Fund). Inflația anuală a urcat la 7,42% (StatBureau 2024), cu mult peste ținta de 4%, forțând Banca Centrală a Rusiei să majoreze ratele dobânzii de referință și să reintroducă controalele de capital.

În perspectivă, finanțarea războiului, menținerea nivelului cheltuielilor sociale și atenuarea presiunilor inflaționiste constituie marile provocări pentru autoritățile de la Moscova. Pentru 2024, se preconizează că sancțiunile internaționale își vor produce din ce în ce mai mult efectele astfel încât economia rusă va crește cu puțin peste 1% (IMF October 2023b, 12) și va rămâne pe o traiectorie similară pe termen scurt.

1.2. Criza cerealelor continuă

Deși este unul dintre principalii producători ai lumii de cereale și îngrășăminte și asigură securitatea alimentară a zeci de milioane de oameni din țările mai puțin dezvoltate din Africa și Orientul Mijlociu, exporturile Ucrainei continuă să fie perturbate de acțiunile Rusiei și, mai recent, de UE sau unele țări membre. Mai mult, „amprenta chimică” a războiului contaminează apa, aerul și, mai ales, solul. O analiză recentă a programului *Harvest* al NASA arăta că 2,1-2,8 milioane de hectare de teren agricol de calitate superioară, ce reprezintă circa 6,5-8,5% din totalul suprafeței agricole a Ucrainei, au fost abandonate ca urmare a agresiunii armate declanșate în februarie 2022 (NASA 2023). Recolta agricolă obținută pe aceste câmpuri ar fi putut hrăni peste 25 de milioane de oameni timp de un an și ar fi adus venituri de circa 2 mld. de dolari la bugetul de stat.

Problema rutelor de transport a revenit pe agenda guvernului de la Kiev odată ce Moscova a refuzat, la 17 iulie 2023, să reînnoiască acordul privind exportul de cereale prin Marea Neagră (TASS 2023). Rusia a reluat bombardarea facilităților din porturile ucrainene de la Marea Neagră și Dunăre, acuzând autoritățile de la Kiev că folosesc transportul

maritim comercial ca acoperire pentru acțiuni militare și Occidentul că subminează exporturile agricole rusești prin impunerea de sancțiuni economice. Lipsa taxelor vamale asupra exporturilor ucrainene și noile „culoare de solidaritate”, inclusiv acces sporit al Ucrainei la infrastructura europeană de transport pe uscat (rutieră și feroviară), au deschis piața UE pentru produsele agroalimentare și alte mărfuri ucrainene și au facilitat pentru o perioadă transferul cerealelor pe piața internațională. Această situație a creat complicații și nemulțumiri din partea unor țări vecine, precum Polonia, Slovacia și Ungaria, confruntate cu scăderea prețurilor interne ale cerealelor și creșterea costurilor transportului de mărfuri. Cele trei țări, alături de România și Bulgaria, au reclamat concurența neloială și au reușit să blocheze intrarea porumbului, grâului, rapiței și semințelor de floarea soarelui pe piețele lor interne prin impunerea unei interdicții temporare de import la nivelul UE, începând cu luna mai 2023 (EC 2023b). Acordul respectiv prevedea ca Bulgaria, Polonia, România, Slovacia și Ungaria să permită tranzitul produselor agricole ucrainene pentru a putea fi exportate pe alte piețe. Deși producătorii de cereale și semințe oleaginoase din cele cinci țări cel mai afectate din Europa Centrală și de Est au primit din partea UE un sprijin financiar de peste 100 mil. de euro pentru compensa pierderile (EC 2023d), problemele interne și cele legate de ridicarea interdicției comunitare asupra cerealele ucrainene din 15 septembrie 2023 (EC 2023c) au dus la extinderea cu repeziciune a protestelor fermierilor locali. Începând cu 16 septembrie, Polonia, Slovacia și Ungaria au impus unilateral propriile interdicții: factorii de decizie de la Budapesta au extins embargoul la un total de 25 de produse agricole, iar guvernul din Varșovia a făcut același lucru cu făina de grâu, tărâțele și semințele oleaginoase (Matuszak și alții 2023). Ca răspuns la aceste măsuri, Kiev a inițiat plângeri la OMC împotriva Poloniei, Slovaciei și Ungariei și a amenințat că va impune un embargo asupra importului anumitor fructe și legume din Polonia.

Porturile ucrainene de la Dunăre, care anterior jucaseră un rol marginal, au câștigat treptat în importanță datorită eforturilor comune ale autorităților de la Kiev și București. România, prin portul Constanța, a devenit, în 2023, cea mai mare rută alternativă de export a produselor agricole, metalurgice și minereuri ale Ucrainei (sosite pe cale rutieră, feroviară sau pe barje), circa 70% din cerealele ucrainene destinate pieței internaționale trecând anul trecut pe aici (Agerpres 2023). Mai mult, președintele Zelensky a anunțat în octombrie 2023 lansarea unui coridor feroviar pentru transportul cerealelor, care duce din Ucraina prin Republica

Moldova (inclusiv Transnistria separatistă) către portul moldovenesc Giurgiulești și cel românesc Galați (President of Ukraine 2023).

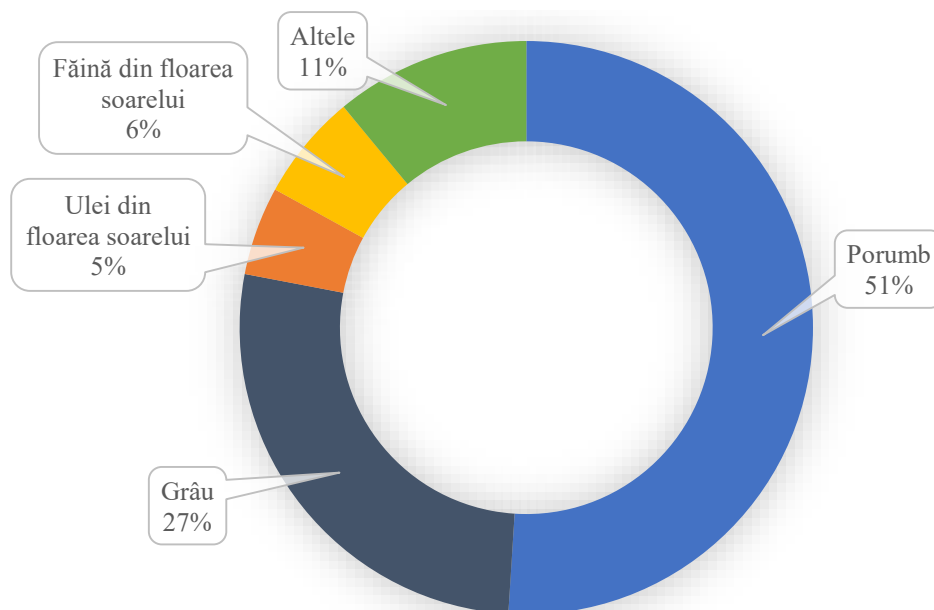

Figura nr. 2: Transporturile de cereale și produse derivate cu nave-cargo din porturile ucrainene până în iulie 2023 (UN 2024)

Conform Ministerului Economiei din Ucraina, porumbul, principalul produs de export (ca volum), a crescut anul trecut cu 5%, până la 26,2 milioane de tone (figura nr. 2), dar intrările financiare au scăzut cu 16,8% din cauza diferenței de aproape 40 de dolari dintre prețul mediu al tonei de porumb ucrainean față de cel practicat pe plan mondial. Exporturile de cereale și alte mărfuri pe cale maritimă a crescut cu aproape 1 milion de tone în 2023 față de anul anterior, mai ales după lansarea coridorului maritim alternativ, iar cele containerizate cu 86% pe calea ferată și 36% pe cale rutieră. Exporturile rutiere au continuat să scadă ușor din cauza blocării frontierei poloneze și au pierdut doar 0,7%. Spre deosebire, importurile Ucrainei au crescut la peste 62 mld. de dolari (MEU 2024), în principal combustibil, medicamente, UAV-uri, fertilizatori și alte produse de protecție a culturilor.

Prețurile internaționale ale produselor alimentare de bază au scăzut, în principal, datorită creșterii producției de porumb și soia și a continuării exporturilor de alimente din regiunea Mării Negre, dar rămân semnificativ peste nivelurile pre-pandemie (UNCTAD 2024, 20-21). Per ansamblu, indicele prețurilor la cereale a coborât cu 15,4% pe parcursul anului trecut, dar prețurile grâului și porumbului s-au majorat atât din cauza constrângerilor comerciale generate de războiul din Ucraina, cât și a preocupărilor legate de producție (Gustafson 2024).

1.3. Cheltuielile militare în creștere accelerată

Războiul din Ucraina continuă să afecteze profund securitatea și stabilitatea pe continentul european. Rusia a trecut rapid la economia de război și finanțează puternic necesitățile armatei, iar Ucraina alocă peste o treime din PIB pentru apărare și rămâne în mare măsură dependentă de ajutorul militar occidental. Țările din proximitatea conflictului și nu numai, în coordonare cu NATO, și-au reconsiderat planurile și strategiile și caută să-și întărească forțele și capacitățile de apărare prin programe majore de investiții.

Conform SIPRI, cheltuielile militare ale Rusiei au crescut la aproximativ 109 mld. de dolari în 2023, marcând o creștere de 24% față de 2022 și de 57% față de 2014 (anul anexării peninsulei Crimeea), iar Ucraina a cheltuit pentru apărare o sumă comparabilă – aproape 65 mld. de dolari de la bugetul de stat plus 36 mld. de dolari ajutor internațional (Tian și alții 2024, 4 și 9). O mare parte dintre țările membre NATO și-au crescut bugetele militare în ultimii 10 ani, astfel încât ponderea Europei în totalul cheltuielilor de apărare ale Alianței a ajuns la cea mai mare rată: 28% în 2023. Cheltuielile de apărare ale țărilor europene au crescut constant și au ajuns la un total de circa 347 mld. de dolari în 2023 (NATO 2024), cu peste 110 mld. de dolari mai mult față de 2014.

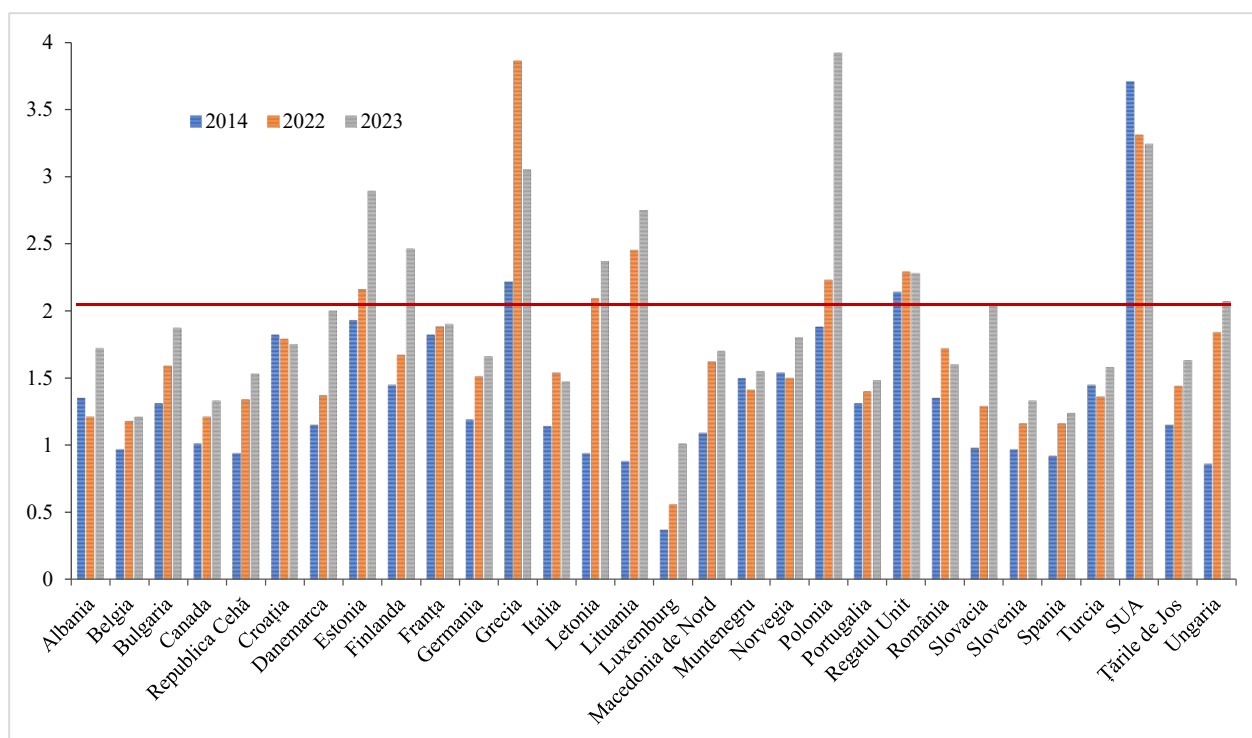

Figura nr. 3: Evoluția cheltuielilor pentru apărare în cadrul țărilor membre NATO (% din PIB) (NATO 2024, 159)

După cum se poate observa în graficul anterior, în 2023 peste o treime din țările NATO a atins pragul de 2% din PIB alocat pentru apărare – mai precis 11 Aliați în 2023 față de doar 3 în 2014. Pentru anul 2024, se estimează că numărul acestora va urca la 18 (NATO 2024, 48). Țările din proximitatea conflictului din Ucraina au înțeles urgența investițiilor în apărare și și-au majorat puternic bugetele militare în ultimul an: Polonia de la 15 mld. de dolari în 2022 la 32 mld. de dolari în 2023 (ca procent din PIB, bugetul militar al acesteia a depășit cel al SUA); Slovacia de la 0,8 mld. la 0,9 mld. de dolari; Ungaria de la 3,3 mld. la 4,3 mld. de dolari; România de la 5,2 mld. la 5,7 mld. de dolari.

NATO stă mult mai bine în domeniul investițiilor în capacități moderne care să îmbunătățească gradul de pregătire, capacitatea de desfășurare, sustenabilitatea și interoperabilitatea forțelor aliate. Anul trecut un număr de 28 de țări membre NATO au îndeplinit obiectivul de a aloca cel puțin 20% din bugetul militar pentru echipamente majore, excepție făcând Canada și Danemarca. Se remarcă Polonia cu o creștere a investițiilor în capacități de peste 21% în 2023 față de anul precedent, Finlanda (+17%), Bulgaria (+13,6%), Macedonia de Nord și Țările de Jos (+10%) și Estonia (+9%). Spre deosebire, Lituania și Slovacia și-au redus drastic cheltuielile (-12%), iar Croația, Grecia, România și Ungaria au diminuat ușor aceste investiții probabil ca urmare a unor cerințe ce țin de planificare.

Prelungirea războiului din Ucraina și insecuritatea ce s-au instaurat în Europa după februarie 2022 vor continua să stimuleze țările din proximitate și nu numai să investească sume importante în forțe armate și capacități militare moderne care să contribuie la creșterea capacității de apărare.

2. Efecte indirecte ale războiului ruso-ucrainean

Continuarea războiului de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei a alimentat și chiar a accentuat o serie de vulnerabilități și riscuri la adresa economiei regionale și mondiale, efectele indirecte afectând atât țările dezvoltate, cât și cele mai puțin dezvoltate. Marile puteri economice ale lumii – SUA, Uniunea Europeană și China – nu au făcut excepție, procesul de redresare și consolidare economică după problemele create de pandemia de Covid-19 fiind perturbat de conflictele aflate în desfășurare în Europa și Orientul Mijlociu și tensiunile geopolitice subsecvente.

2.1. Reziliența economiei americane

În ciuda prognozelor, SUA au avut rezultate remarcabile pe parcursul anului trecut, cu o creștere a PIB-ului de la 1,9% în 2022 la 2,5% în 2023 (IMF 2024b, 138). Reziliența economică peste așteptări atinsă anul trecut se datorează menținerii unor cheltuieli de consum robuste, pe fondul veniturilor stabile ale gospodăriilor și performanțelor solide ale pieței forței de muncă și a celei imobiliare. Rata descendentă a șomajului și prețurile mari ale locuințelor au susținut niveluri ridicate ale cheltuielilor populației, lucru ce se poate schimba rapid în 2024 pe fondul scăderii economiilor gospodăriilor, al ratelor ridicate ale dobânzilor și al unei încetiniri treptate a pieței forței de muncă. Deși probabilitatea unei „aterizări” bruște a scăzut considerabil, creșterea economia americană urmează să încetinească de la un nivel estimat de 2,7% în 2024 pe fondul unor riscuri semnificative date de deteriorarea condițiilor de pe piețele forței de muncă, imobiliară și, nu în ultimul rând, financiară.

Cea mai mare economie a lumii a fost destul de rezilientă și a sfidat așteptările potrivit cărora creșterile agresive ale dobânzilor operate de către Rezerva Federală a SUA (Fed) ar fi dus la o contracție puternică. Rata dobânzii de politică monetară a fost majorată de 11 ori în intervalul martie 2022 - iulie 2023 și a atins 5,25-5,50% (Fed 2024, 35), cel mai ridicat nivel din ultimii 22 de ani. Indicele prețurilor de consum a scăzut de la vârful de 9,1% înregistrat în iunie 2022 la circa 3,4% în decembrie 2023 (BLS 2024), încă cu mult peste ținta de 2% stabilită pentru rata inflației anuale. În pofida inflației persistente și a majorării dobânzii de referință, cheltuielile gospodăriilor au rămas neobișnuit de puternice și au contribuit la creșterea consumului privat (care reprezintă aproape 70% din PIB) cu o rată medie de 2,9% în primele trei trimestre ale anului trecut, comparativ cu media de 1,2% din 2022 (UN 2024, 87). La aceasta a contribuit și majorarea salariului orar mediu real cu 0,5% între septembrie 2022 și septembrie 2023, în condițiile în care șomajul a rămas sub 4% (BLS 2024, 1) pe fondul unei piețe a forței de muncă restrânse. Nici investițiile nu au fost afectate în mod uniform de ratele mai mari ale dobânzilor, investițiile private sporind cu 8,4% în al treilea trimestru din 2023, după ce s-au contractat cu 9% în primul trimestru. Cheltuielile publice au înregistrat și ele o creștere robustă, cu o medie de 4,2% în primele trei trimestre ale anului trecut (UN 2024, 87).

Politica fiscală americană a rămas în mare măsură acomodativă în 2023, cu toate că deficitul ca procent din PIB s-a extins cu circa 0,6% în 2023 față de anul anterior (CBO 2023a), ca urmare a creșterii cheltuielilor

sociale și a costurilor cu serviciul datoriei. Mai mult, SUA au angajat fonduri și investiții federale de circa 1.270 mld. de dolari pentru consolidarea inovației, promovarea producției interne, tranziția ecologică și modernizarea infrastructurii publice. Aceste obiective îndrăznețe sunt susținute de legislația recentă, inclusiv *Legea privind reducerea inflației*, *Legea privind investiții în infrastructură și locuri de muncă*, *Legea privind crearea de stimulente utile pentru producerea de semiconductori (CHIPS)* și *Legea științei*. CHIPS și *Legea științei* își propun prin alocarea a circa 280 mld. de dolari să promoveze investițiile în cercetare-dezvoltare și producția de semiconductori și să sprijine, de asemenea, cercetarea-dezvoltarea și comercializarea în domeniile inteligenței artificiale, calculului cuantic și roboticii (The White House 2022). În aceste condiții, datoria guvernamentală totală deținută de populație a crescut ușor – de la 97% din PIB în 2022 la 98% în 2023 – și se preconizează că va ajunge la 118,2% din PIB în următorii 10 ani (CBO 2023b, 6). În iunie, Congresul SUA a rezolvat parțial problema acestei poveri prin adoptarea *Legii privind responsabilitatea fiscală* (US Congress 2023), ce are în vedere reducerea datoriei publice cu aproximativ 4% din PIB până în 2033. Totuși, preocupările legate de impasul politic în ceea ce privește bugetul federal și amenințările cu blocarea guvernului din lipsă de finanțare din a doua jumătate a anului trecut au zguduit în mod repetat piața financiară americană și au sporit volatilitatea obligațiunilor de trezorerie (U.S. Bank 2024). În aceste condiții și aprobarea pachetului de asistență de aproape 61 mld. de dolari pentru Ucraina⁷⁷ a fost tergiversate timp de câteva luni (până în aprilie 2024) în Camera Reprezentanților din Congresul SUA.

Faptul că oferta de locuințe noi nu a reușit să țină pasul cu creșterea cererii a creat o piață imobiliară extrem de tensionată, iar prețurile au crescut vertiginos în timpul pandemiei și au rămas foarte ridicate. Investițiile rezidențiale au continuat să se contracteze astfel încât numărul de locuințe noi a scăzut la 1,46 mil. de unități în decembrie 2023 (U.S. Census Bureau 2024) comparativ cu 1,64 mil. de unități la începutul lui 2022 (U.S. Census Bureau 2022). Pe de o parte, ratele ridicate ale dobânzilor și, implicit, ratele ipotecare mai mari au frânat achizițiile de locuințe, care, la rândul ei, a împins în sus prețurile acestora prin mai

---

⁷⁷ Pachetul de asistență militară asigură finanțarea necesară Ucrainei pentru reprovizionarea cu cartușe de artilerie și rachete de apărare aeriană, inclusiv aproape 14 mld. de dolari pentru a ajuta Ucraina să cumpere sisteme avansate de arme și echipamente de apărare, 13,4 mld. de dolari pentru a reumple stocurile de apărare ale SUA, 7,3 mld. de dolari pentru operațiunile militare americane curente în regiune și 13,8 mld. de dolari pentru achiziționarea de sisteme de apărare americane pentru Ucraina (US Congress 2024).

multe canale, inclusiv prin creșterea cererii de locuințe închiriate. Astfel, o locuință a ajuns să coste cu aproximativ 15% mai mult în prezent comparativ cu martie 2020 (Joint Center for Housing Studies of Harvard University 2023, 1). Pe de altă parte, predominanța creditelor ipotecare cu dobândă fixă foarte scăzută contractate înainte de pandemia de Covid-19 a însemnat că majoritatea gospodăriilor nu și-au văzut majorate ratele ipotecare și, odată cu creșterea venitului mediu al forței de muncă, au putut continua să crească consumul. Nu în ultimul rând, ratele în creștere ale dobânzilor au îngreunat sarcina Fed de a aduce inflația la ținta stabilită pe termen lung.

Deși motivele exacte ale performanței peste așteptări a economiei SUA într-o perioadă de creștere constantă a ratelor dobânzilor nu au fost încă determinate în totalitate, este aproape sigur că veniturile în creștere ale forței de muncă, reducerea economiilor acumulate în perioada pandemiei și a stimulentele financiare acordate, expansiunea fiscală și creșterea valorii nete a gospodăriilor au contribuit la stimularea consumului privat în cursul anului trecut. Perspectivele economice pe termen scurt ar putea fi afectate semnificativ de o serie de riscuri, în special dacă Fed va continua să majoreze dobânda de referință și pe parcursul anului 2024 pentru a ține sub control presiunile inflaționiste persistente. Creșterile suplimentare ale ratelor dobânzilor vor duce probabil la mărirea șomajului și la o scădere accentuată a creșterii salariilor reale, ceea ce va afecta negativ finanțele gospodăriilor și va reduce cheltuielile de consum și, implicit, creșterea PIB-ului. Ratele mai ridicate ale șomajului pot, de asemenea, conduce la o corecție bruscă a prețurilor locuințelor și la o ajustare în scădere a valorii nete a gospodăriilor, ceea ce ar afecta și mai mult cheltuielile de consum și ar plasa economia americană pe o spirală descendentă. În aceste condiții, Fed va trebui să găsească un echilibru atent între eforturile depuse pentru atingerea țintei de inflație și menținerea credibilității față de riscul unei încetiniri mai accentuate decât se așteaptă a economiei pe parcursul anului curent.

2.2. Economia europeană în impas

Continental european se confruntă cu o perspectivă economică dificilă, în contextul unei inflații încă ridicate, nivel crescut al datoriilor, rate destul de mari ale dobânzilor, dar și al escaladării tensiunilor geopolitice. Creșterea economică în UE a încetinit brusc, de la 3,6% în 2022 la doar 0,6% în 2023 (IMF 2024b, 138), deoarece regiunea a

continuat să fie afectată de efectele crizei energetice și ale măsurilor de politică monetară și fiscală mai stricte. Deși blocajele în aprovizionare s-au atenuat, sectorul industrial din Europa se află într-o criză prelungită pe fondul reorientării cheltuielilor de consum către servicii, al scăderii competitivității industriilor energofage, al penuriei de forță de muncă calificată și al nivelului ridicat de incertitudine.

Economia Europei va avea în continuare de suferit pe măsură ce majorările ratelor dobânzilor se vor reflecta în economia reală și nivelul de încredere al consumatorilor și mediului de afaceri se menține pe teritoriu negativ. De exemplu, acordarea de credite bancare către sectorul privat a încetinit puternic anul trecut, deoarece băncile au înăsprit standardele de creditare și astfel cererea de împrumuturi din partea companiilor și a gospodăriilor a scăzut (ECB 2024, 3). Redresarea ușoară a PIB-ului cu 1,2%, preconizată pentru 2024, va fi determinată de o reluare a cheltuielilor de consum, pe măsură ce presiunile asupra prețurilor se atenuază, salariile reale cresc, iar piețele forței de muncă rămân solide. Perspectivele economice au fost și rămân încă mai favorabile în economiile orientate spre servicii și turism, cum ar fi Croația, Grecia, Spania și Portugalia, decât în țările cu o bază manufacturieră mai mare, cum ar fi Austria, Finlanda și Germania. Dintre economiile puternice din regiune, Germania a înregistrat o contracție de 0,3% în 2023 (IMF 2024a), fiind încă afectată de creșterea prețurilor la energie, de înăsprirea politicii monetare și de revenirea mai slabă decât se aștepta a cererii din partea Chinei. Se preconizează că provocările structurale adânc înrădăcinate, inclusiv lipsa investițiilor și a forței de muncă și dependența de industriile energofage, vor continua să afecteze procesul de redresare al economiei germane. Economiiile Franței, Italiei și Marii Britanii s-au dovedit mai rezistente decât se preconiza la deteriorarea condițiilor economice și financiare, dar ritmul de creștere a slăbit pe parcursul anului trecut. Pentru 2024, creșterea estimată se va menține sub 1% în toate cele trei țări (IMF 2024b, 139), având în vedere că politicile monetare și fiscale restrictive vor continua să „apese” asupra cererii interne.

În timp ce inflația globală pe plan european s-a temperat considerabil în ultimul an, în principal datorită efectelor favorabile ale atenuării șocului prețurilor ridicate la energie, reducerii celor la alimente și slăbirii cererii ca urmare a unei politici monetare mai stricte, inflația de bază – care exclude prețurile volatile ale energiei și alimentelor – a rămas destul de rigidă. Mai precis, indicele prețurilor de consum în UE a scăzut de la 10,4% în decembrie 2022 la 3,4% în

aceeași lună din 2023 (Eurostat 2024, 1). Perspectivele inflației sunt în continuare afectate de incertitudini semnificative: escaladarea crizelor și conflictelor în desfășurare și agravarea fenomenelor meteorologice extreme asociate cu criza climatică ar putea duce la o nouă creștere a prețurilor la energie și alimente și ar putea declanșa un nou proces inflaționist. Încetarea măsurilor de sprijin fiscal, precum plafoanele impuse pentru prețurile cu amănuntul la energie și cotele reduse de impozitare, ar putea constitui un alt factor generator de inflație în sectorul energetic. Nu în ultimul rând, creșterea costurilor cu forța de muncă va fi un element determinant al inflației în următorii ani, deoarece creșterea neașteptat de puternică a salariilor nominale rămâne ridicată pe fondul unei piețe a forței de muncă restrânse și al majorărilor salariului minim. Costurile orare cu forța de muncă au crescut cu 3,4% în zona euro, respectiv cu 4% la nivelul UE, în trimestrul al patrulea al anului 2023 față de aceeași perioadă din 2022 (Eurostat 2024). În acest context, se preconizează că inflația anuală se va reduce într-un ritm lent și va rămâne peste ținta de 2% stabilită de băncile centrale.

Condițiile pe piața forței de muncă din Europa se pare că se vor relaxa în 2024, după ce aceasta s-a dovedit remarcabil de rezistentă la creșterea ratelor dobânzilor și la deteriorarea mediului economic. În ultimele trimestre ale anului trecut au apărut semne de „răcire”, pe măsură ce creșterea ocupării forței de muncă a încetinit, ratele locurilor de muncă vacante au scăzut, iar așteptările companiilor privind ocuparea forței de muncă s-au deteriorat. Deficitul de forță de muncă persistă atât în domeniile cu înaltă calificare, cât și în cele cu calificare redusă, în sectoare precum tehnologia informației și comunicațiilor, asistența medicală, construcțiile și industria ospitalității, context în care companiile continuă să fie reticente în a renunța la angajați în contextul încetinirii cererii (EC 2023a, 14). Se preconizează că salariile reale vor crește în perioada 2024-2025, pe fondul scăderii inflației și al creșterii robuste a salariilor nominale, ajutând gospodăriile să recupereze o parte din puterea de cumpărare pierdută în ultimii doi ani. Cu toate acestea, piețele forței de muncă în UE vor rămâne restrânse în raport cu standardele istorice, urmând ca rata medie a șomajului să crească puțin peste nivelul de 6,1% atins în 2023 (Eurostat 2024).

Marile bănci centrale din Europa se confruntă cu un exercițiu de echilibru dificil, pe măsură ce au încheiat sau se apropie de finalul ciclurilor de majorare a dobânzilor (Banca Centrală Europeană – BCE, Banca Angliei și alte bănci centrale au semnalat deja că ratele de politică monetară sunt aproape de valorile lor maxime). De exemplu, Banca

Angliei a vândut în mod activ obligațiuni (BoE 2024), iar BCE nu a mai reinvestit sumele principale din titlurile ajunse la scadență în cadrul programului său de achiziționare de active (ECB 2024). Presiunile inflaționiste subiacente sunt în continuare ridicate, piețele forței de muncă rămân tensionate, iar creșterea economică a pierdut din avânt pe fondul slăbirii cererii interne și al incertitudinilor sporite. Mai mult, viteza și amploarea decalajului de timp în ceea ce privește transpunerea condițiilor monetare în economia reală s-ar putea mări din cauza ritmului fără precedent al actualului ciclu de înăsprire a politicii monetare și a efectelor persistente ale șocurilor recente (Guindos 2024). Deși factorii de decizie au subliniat necesitatea menținerii restricțiilor monetare suficient de mult timp pentru a aduce inflația la ținta de 2% pe termen mediu, ei trebuie totodată să găsească acel echilibru de politică: pe de o parte, o înăsprire prea mare ar putea provoca daune economice inutile și, pe de altă parte, o înăsprire prea mică ar putea ancora așteptările inflaționiste, permițând ca o inflație mai ridicată să se înrădăcineze și să provoace daune economice pe termen lung. Având în vedere riscurile asociate cu o relaxare prematură, se preconizează că majoritatea băncilor centrale din Europa vor menține politica monetară restrictivă și în prima parte a anului 2024 până la o nouă relaxare a presiunilor inflaționiste.

Situația fiscală pe continentul european se menține destul de dificilă pe fondul perspectivelor de creștere slabă, al măririi costurilor de împrumut și al nevoilor ridicate de investiții publice. Pandemia de Covid-19, șocul în domeniul energiei declanșat de războiul din Ucraina și creșterea costului vieții au sporit presiunile fiscale pe o perioadă mai lungă și au dus la o nouă adâncire a diferențelor între țările Europei în ceea ce privește spațiul fiscal. În 2023, deficitul bugetar mediu s-a redus în zona euro la un nivel estimat de 3,1% din PIB, iar ponderea datoriei publice în PIB a scăzut ușor până la 88,7%, cu aproximativ cinci puncte procentuale mai mult decât înainte de pandemie (ECB 2023, 16). Proiecțiile pentru anul următor sunt supuse unor riscuri substanțiale de scădere, deoarece înăsprirea planificată a fiscalității ar putea să reducă și mai mult creșterea deja slabă, ceea ce ar avea ca rezultat venituri la buget mai mici decât cele preconizate.

În 2024, se așteaptă că politica fiscală să devină mai restrictivă pe măsură ce guvernele vor continua să elimine sprijinul acordat pentru compensarea efectelor creșterii prețurilor la energie și a inflației și se vor angaja într-o consolidare fiscală treptată. Marja de manevră fiscală este limitată în multe țări din Europa de dobânzile ridicate, de angajamentele de majorare a cheltuielilor militare și de explozia costurilor cu pensiile și

asistența medicală. Se preconizează că ritmul de ajustare fiscală și de reducere a datoriei va varia considerabil de la o țară la alta. De exemplu, Germania este „împotmolită” într-o criză economică prelungită și are o pondere moderată a datoriei publice în PIB (66%), dar guvernul intenționează să reintroducă regula de frânare a datoriei prin limitarea deficitului, bugetar structural al administrației centrale la 0,35% din PIB (DB 2023, 72-73). Proiectul de buget federal pentru 2024 prevede o scădere semnificativă a cheltuielilor totale, cu reduceri în majoritatea departamentelor care nu țin de apărare, inclusiv educație, îngrijire copii și asistență pentru dezvoltare. În schimb, planurile bugetare din Franța și Italia presupun o traiectorie lentă de consolidare fiscală.

Pe fondul unor poziții fiscale divergente și a temerilor că vechile reguli din *Pactul de stabilitate și creștere*⁷⁸ sunt depășite, inflexibile și tot mai greu de aplicat, UE a lucrat în cursul anului trecut la reformarea cadrului său de guvernare economică. În decembrie 2023, miniștrii de finanțe din blocul comunitar au ajuns la un consens în ceea ce privește renunțarea la abordarea unică din trecut și trecerea la planuri multianuale adaptate la fiecare țară, ce acordă o mai mare flexibilitate în ceea ce privește controlul cheltuielilor și reducerea datoriilor și a deficitului. Noul cadru, ce va intra în vigoare în aprilie 2024, introduce supravegherea bazată pe risc, care diferențiază statele membre în funcție de situația fiscală individuală (EC 2024). Pentru statele membre cu un deficit public de peste 3% din PIB sau cu o datorie publică mai mare de 60% din PIB, Comisia va emite o „traiectorie de referință” specifică țării respective cu îndrumări pentru a-și pregăti planurile de acțiune și asigurări că deficitul/datoria sunt plasate pe o traiectorie descendentă sau rămân la niveluri prudente. Pentru statele membre cu un deficit public sub 3% din PIB și cu datoria publică sub 60% din PIB, Comisia va furniza la solicitarea statului respectiv informații tehnice pentru a se asigura că deficitul/datoria se mențin sub valoarea de referință pe termen mediu.

Deși se preconizează o ușoară redresare a creșterii economice în perioada următoare, cheltuielile de consum vor accelera treptat pe fondul atenuării presiunilor asupra prețurilor, al creșterilor salariale reale și al rezilienței piețelor forței de muncă. După o performanță mai slabă decât se aștepta în 2023, cererea de exporturi se va redresa lent în Europa pe fondul unei reveniri a comerțului mondial și a câștigurilor de

---

⁷⁸ Pactul a fost suspendat la începutul pandemiei de Covid-19 pentru a permite guvernelor să mărească cheltuielile pentru a face față crizei sanitare.

competitivitate rezultate din normalizarea prețurilor la energie. Aceste impulsuri de creștere vor fi parțial contrabalansate de efectele persistente și unele întârziate ale condițiilor financiare stricte și de retragerea măsurilor de sprijin fiscal. Mai mult, războiul din proximitate și tensiunile geopolitice în creștere reprezintă riscuri semnificative pentru perspectivele economice ale regiunii. O nouă creștere bruscă a prețurilor la energie și alimente ar împinge din nou inflația în sus, ar afecta negativ puterea de cumpărare a gospodăriilor și costurile de producție ale companiilor și ar forța băncile centrale să mențină o politică monetară restrictivă pentru o perioadă mai lungă decât cea prevăzută.

2.3. Revenirea economică a Chinei se amână

În China, redresarea economică în urma blocajelor legate de Covid-19 a fost mai lentă decât se aștepta pe fondul problemelor interne și internaționale. Cea mai mare economie din regiunea Asiei de Est a înregistrat o creștere mai puternică în primul trimestru din 2023, dar datele economice arată că redresarea economică a pierdut ceva din avânt începând cu trimestrul al doilea. În aceste condiții, rata de creștere a atins 5,3% la sfârșitul anului trecut, revenind de la doar 3% în 2022 (IMF 2024b). Economia chineză a fost stimulată prin reducerea ratelor de politică monetară și a celor ipotecare și sporirea investițiilor din sectorul public finanțate cu noi obligațiuni. Consumul a fost un alt motor principal al creșterii pe fondul menținerii la cote acceptabile a încrederii consumatorilor.

În timp ce cheltuielile de consum au rămas stabile, producția industrială chineză a cunoscut o oarecare volatilitate, deoarece s-a confruntat cu o presiune descendentă din partea unui sector imobiliar destul de precar și a slăbiciunii cererii externe. Aproape 1.300 de companii de dezvoltare imobiliară au intrat în incapacitate de plată începând cu 2020 (când guvernul de la Beijing a impus noi reglementări), inclusiv 233 pe parcursul anului trecut (Yang 2024), iar investițiile imobiliare au continuat tendința descendentă și s-au diminuat cu 9,6% în 2023, după o scădere cu alte zece procente înregistrată în 2022 (Cushman & Wakefield 2024, 7). Pe termen scurt, o corecție și mai profundă a sectorului imobiliar din China ar putea încetini și mai mult creșterea economiei, ceea ce va împovăra investițiile și cheltuielile gospodăriilor și va afecta partenerii comerciali. Pe de o parte, cererea

externă redusă și tensiunile comerciale în desfășurare cu SUA⁷⁹ au afectat creșterea exporturilor țării. În primele trei trimestre din 2023, exporturile nete au tras în jos creșterea globală cu 0,7 puncte procentuale, inversând contribuția de 0,5% din anul precedent (WB 2023, 10). Pe de altă parte, cererea mai scăzută de import din partea Chinei a afectat exporturile vecinilor săi din Asia de Est și a economiilor exportatoare de mărfuri, inclusiv țări din Africa și America Latină.

Corecțiile continue din sectorul imobiliar, cererea externă încă slabă și tensiunile geopolitice vor avea un impact negativ asupra creșterii investițiilor fixe, a producției industriale, a exporturilor, dar și a încrederii consumatorilor, ceea ce ar putea duce la o scădere moderată a ritmului de expansiune a economiei chineze până la 4,7% în 2024 (IMF 2024a). Cu toate acestea, factorii de decizie politică au intensificat eforturile de stimulare în a doua parte a celui de-al treilea trimestru din 2023. Un mediu inflaționist scăzut a oferit autorităților spațiu de manevră pentru reducerea ratei dobânzii de politică monetară cu scopul de a stimula cererea internă. De asemenea, guvernul a încercat să stabilizeze sectorul imobiliar prin măsuri de extindere a împrumuturilor pentru dezvoltatorii imobiliari și reducerea cerințelor de avans și a ratelor ipotecare pentru cumpărătorii și proprietarii de locuințe. În octombrie, China a dezvăluit un plan de emisie de obligațiuni suplimentare ale guvernului central în valoare totală de circa 136 mld. de dolari pentru a finanța proiecte de infrastructură, ridicând ținta de deficit bugetar pentru 2023 la 3,8% din PIB, de la 3% inițial (EIU 2023). În timp ce povara datoriei publice poate impune constrângeri asupra resurselor bugetare, emisiunile de obligațiuni cu scop special ar putea să ofere o sursă în afara bugetului pentru proiectele administrației publice centrale și locale pe termen scurt.

Presiunea inflaționistă a rămas scăzută în China, reflectând cererea internă slabă și ritmul treptat al redresării. Prețurile de consum au crescut cu doar 0,2% în 2023 comparativ cu anul precedent, în scădere semnificativă față de creșterea medie de 2% din perioada pre-pandemică (Xin 2024). Cererea internă a avut de suferit din cauza ritmului redus de diminuare a numărului de șomeri, creșterii mai lente a veniturilor și scăderii pieței imobiliare. Deși rata șomajului urban a ajuns la cel mai scăzut nivel din ultimii doi ani – doar 5,2% (The State Council of the PRC 2024),

---

⁷⁹ Ponderea mărfurilor chinezești în totalul exporturilor către piața americană a fost afectată după ce Washingtonul a impus tarife și cote la importurile din China începând cu anul 2018. Totuși, exporturile țărilor membre ASEAN către SUA au crescut în ciuda pandemiei, ceea ce poate însemna și redirecționarea unor mărfuri chinezești prin intermediul unor țări terțe.

șomajul în rândul tinerilor s-a accentuat începând cu anul 2021. Guvernul de la Beijing a stabilit în mod oficial o țintă a șomajului de aproximativ 5,5%, urmărind să adauge peste 12 milioane de locuri de muncă în mediul urban în 2023 (Xinhua 2024). În perspectivă, menținerea unei rate reduse a inflației în China ar trebui să contribuie la procesul global de dezinflație, în primul rând prin prețuri de export mai scăzute.

Tendențele politicii monetare au început încet să se schimbe după o înăsprire rapidă și sincronizată în cursul anului 2022 și începutul anului 2023. Inițial, doar un număr limitat de bănci centrale, inclusiv Banca Populară a Chinei (BPC), au sfidat tendința globală de înăsprire. În schimb, ele au implementat măsuri de politică macroprudențială pe scară largă în timpul crizei de Covid-19. Reglementările privind lichiditatea și clasificarea creditelor au fost ajustate pentru a permite băncilor comerciale să sprijine mai bine sectorul real. Apoi, după ce inflația a început să scadă în a doua jumătate a anului 2022, majoritatea băncilor centrale au început să relaxeze politica monetară (UN 2024, 31-32). De exemplu, BPC a slăbit și mai mult poziția monetară pentru a sprijini creșterea creditului și a randamentelor obligațiunilor (care s-au menținut destul de scăzute), precum și anumite restricții macroprudențiale privind împrumuturile pentru a sprijini gospodăriile și companiile grav afectate de efectele pandemiei.

De asemenea, China a menținut o atitudine proactivă și în domeniul politicii fiscale, deoarece redresarea a rămas destul de slabă în 2023. Perspectivele de investiții în China s-au confruntat cu dificultăți din cauza unei piețe imobiliare aflată în dificultate, deși marile proiecte în infrastructură conduse de guvern au stimulat investițiile (compensând parțial deficitul de investiții private) și au oferit un anumit sprijin acestui sector, iar reducerile de taxe și finanțarea directă au susținut sectoarele mai afectate sau cele importante din punct de vedere strategic. China continuă să acorde prioritate inovației ca o componentă principală a strategiei sale de dezvoltare și investește sume semnificative în cercetare și dezvoltare experimentală (C&D) și înaltă tehnologie. De exemplu, investițiile globale în generarea de energie regenerabilă aproape s-au dublat de la 331 mld. de dolari în 2015 la 658 mld. de dolari în 2023, China fiind responsabilă anul trecut pentru 41% din investițiile globale în energie regenerabilă (UN 2024, 22). Per total, investițiile în sectorul C&D ca procent din PIB au crescut de la 1,7% în 2010 la 2,6% în 2022 (UN 2024, 38). Al 14-lea plan cincinal al Chinei (2021-2025) urmărește să extindă în continuare C&D prin creșterea disponibilității și a sferei de aplicare a diferitelor măsuri de

politică referitoare la inteligența artificială, calculul cuantic și circuite integrate. Inițiativa *Made in China 2025* (PRC State Council 2015) promovează producția internă în sectoarele aerospațial, biotehnologiei, tehnologia informației și vehiculelor electrice.

Perspectivile economice sunt înclinată mai degrabă spre scădere, în principal din cauza necesității unei reajustări a sectorului imobiliar mai profundă sau mai de durată decât se aștepta și a presiunilor de fragmentare în creștere. Există un risc din ce în ce mai mare ca deflația și activitatea economică slabă să se agraveze reciproc, creând un fel de „bucă fatală”: prețurile scad pentru că cererea este slabă, iar cererea rămâne slabă deoarece gospodăriile chineze consideră că este mai bine să amâne cheltuielile în speranța că bunurile și serviciile vor deveni și mai ieftine. De asemenea, îmbătrânirea populației și creșterea mai lentă a productivității ar putea afecta pe termen mediu și lung expansiunea economică a Chinei.

Concluzii: perspective economice marcate de riscuri și incertitudini

Deși economia mondială a încetinit, anul 2023 a fost marcat de scăderea semnificativă a inflației în majoritatea economiilor lumii, evitarea în mare parte a recesiunii, menținerea unor politici monetare mai restrictive, atenuarea blocajelor pe lanțurile de aprovizionare și restrângerea piețelor forței de muncă. Perspectivile sunt oarecum mai favorabile decât se anticipase, dar continuarea războaielor din Ucraina și Fâșia Gaza și efectele asociate, tensiunile comerciale în curs dintre China și SUA și problemele geopolitice (agravate de campania electorală ce va avea loc într-un număr mare de țări și de negocierile din cadrul principalelor organizații internaționale) ar putea crește măsurile restrictive legate de comerț și determina revizuire în scădere a expansiunii economiei în următorul an. În aceste condiții, SUA și UE se vor confrunta cu o creștere economică sub potențial, iar China va continua procesul de redresare lentă.

Fondul Monetar Internațional estimează că economia globală va continua să-și mențină ritmul de creștere de circa 3,2% și în următorii doi ani (IMF 2024b, 138), având în vedere reziliența acesteia în fața majorărilor semnificative ale ratelor dobânzilor operate de băncile centrale pentru a stabiliza prețurile. Pe măsură ce inflația globală a coborât de la vârful atins la jumătatea anului 2022, activitatea economică a crescut constant în ciuda avertismentelor de stagflație și recesiune. Creșterea ocupării forței de muncă și a veniturilor s-a menținut constantă și a

reflectat evoluțiile favorabile ale cererii, inclusiv cheltuieli guvernamentale și ale gospodăriilor mai mari decât se prognoza. În perspectivă, balanța riscurilor rămâne destul de echilibrată, măsurile de politică monetară garantând atingerea fără probleme a țintelor de inflație.

În majoritatea economiilor este necesară o nouă consolidare fiscală, conform experților de la FMI, pentru a reface spațiul de manevră în domeniul bugetar și al investițiilor prioritare și pentru a asigura sustenabilitatea datoriei și un grad mai mare de convergență a veniturilor. Intensificarea reformelor de sporire a productivității și de întărire a ofertei este crucială pentru ca rata de creștere economică să se apropie de media mai ridicată din perioada prepandemică. Accelerarea plauzibilă a creșterii pe piețele emergente G20, chiar și excluzând China, ar putea susține economia globală pe termen mediu și ar putea stimula activitatea economică și în alte țări. O cooperare internațională mai puternică este esențială pentru a limita costurile și constrângerile suplimentare induse de nivelul ridicat al datoriilor publice, fragmentarea geoeconomică și schimbările climatice.

În schimb, prognozele *Băncii Mondiale* arată o creștere economică mai redusă în sensul încetinirii ritmului spre 2,4% în 2024 (WB 2024, 4), ceea ce va marca al treilea an consecutiv de decelerare, pe fondul efectelor întârziate ale politicii monetare stricte pentru a ține sub control inflația, condițiilor financiare restrictive și a unui nivel mai slab al investițiilor și comerțului internațional. Perspectivele pe termen scurt sunt divergente, cu o creștere moderată în marile economii și îmbunătățirea condițiilor în economiile de piață emergente și în curs de dezvoltare. În acest context, factorii de decizie politică din întreaga lume se confruntă cu provocări enorme, precum intensificarea acțiunilor de politică macroeconomică și structurală pentru creșterea productivității și stimularea investițiilor, precum și dezvoltarea unui cadru fiscal care să contribuie la crearea unor instrumente de atenuare a efectelor în perioadele de creștere a prețurilor la produsele de bază. La nivel mondial, trebuie consolidată cooperarea în scopul reducerii datoriilor, în special pentru țările cele mai sărace, facilitării integrării comerciale, promovării tranziției energetice, abordării insecurității alimentare și a schimbărilor climatice.

Printre riscurile ce pot influența negativ perspectivele economice se numără o escaladare a conflictului din Ucraina sau a celui din Orientul Mijlociu (dintre Israel și Hamas) și perturbările asociate de pe piața materiilor prime, stresul financiar pe fondul datoriilor ridicate și al costurilor mari ale împrumuturilor, inflația încă persistentă, expansiunea

mai slabă decât se aștepta a economiei chineze, fragmentarea comerțului și dezastrele legate de schimbările climatice.

Conform *Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică*, creșterea globală rămâne modestă și se va menține și în următorii doi ani la peste 3% (OECD 2024, 12) pe fondul influenței exercitate de condițiile financiare mai stricte și de alți factori adverși, inclusiv războaiele aflate în desfășurare. Rezultatele mai slabe înregistrate de multe economii avansate, în special în Europa, au fost compensate de creșterea puternică din SUA și economiile emergente. Deși impactul înăspririi condițiilor monetare continuă, în special pe piețele imobiliară și de credit, activitatea economică globală se dovedește destul de rezistentă: inflația a scăzut mai rapid decât se prevedea inițial, încrederea sectorului privat s-a îmbunătățit, dezechilibrele dintre cerere și ofertă de pe piețele forței de muncă s-au redus astfel încât șomajul a ajuns aproape de minimele record. Veniturile reale au început să sporească pe măsură ce inflația s-a moderat și creșterea comerțului internațional a devenit pozitivă.

Îngrijorările privind perspectivele de creștere economică sunt alimentate de: tensiunile geopolitice ridicate, în special în Orientul Mijlociu, ce ar putea perturba piețele energetice și financiare și crește inflația; creșterea cheltuielilor din cauza îmbătrânirii populației, atenuării schimbărilor climatice, asigurării necesităților de apărare și implementării de noi reforme; povara tot mai apăsătoare legată de serviciul datoriei etc. Factorii de decizie politică trebuie să mențină o politică monetară prudentă pentru a se asigura că presiunile inflaționiste sunt ținute sub control, o politică fiscală care să asigure sustenabilitatea datoriei publice și politici structurale care să stimuleze productivitatea și să consolideze comerțul internațional.

Pe fondul unor inegalități economice grave, al tensiunilor geopolitice ridicate și fenomenelor meteorologice extreme, *ONU* estimează că economia mondială va continua să încetinească până la 2,4% în 2024 (UN 2024, 6) și va rămâne pentru al treilea an consecutiv sub nivelurile pre-pandemie. În timp ce economiile bogate și-au revenit în mare măsură după pandemia de Covid-19, economiile în curs de dezvoltare au pierdut teren și se „îneacă” în datorii, mai mult de o treime dintre ele fiind în pericol de criză. Organizația evidențiază dependența tot mai mare a economiei globale de consumul privat și avertizează că accentul predominant pus pe inflație eclipsează alte priorități precum perturbările comerciale, schimbările climatice și inegalitățile în creștere (UNCTAD 2024, 2).

Aceste probleme solicită reforme structurale și eforturi globale coordonate pentru a spori acele investiții care să impulsioneze dezvoltarea durabilă și acțiunile în domeniul climei pentru a crea o economie globală mai incluzivă și mai rezilientă. De asemenea, este timpul să se instituie un mecanism eficient de reducere a datoriei pentru a elibera spațiu fiscal pentru investiții în sănătate, educație, protecție socială, locuri de muncă decente, infrastructură digitală și energie regenerabilă.

Așadar, incertitudinea și efectele asociate generate de războaiele în desfășurare în Ucraina și Fâșia Gaza și adâncirea fragmentării geoeconomice pun la grea încercare sistemul economico-financiar global și cadrele multilaterale existente. În următorii ani vom asista la o creștere a localizării, consolidării blocurilor geoeconomice și o divergență tot mai mare între Nordul și Sudul Global. Probabil, cooperarea internațională va deveni tot mai importantă pentru gestionarea și depășirea multitudinii de riscuri și crize și va fi nevoie de nou model de creștere – unul care să echilibreze factorii de creștere și productivitatea cu complexitatea inovației, incluziunii, durabilității și rezilienței.

BIBLIOGRAFIE

- Agerpres. 2023. *Currently, 70% of our cereals are exported through Romania, says Ukrainian PM*. Bucharest, 13 December. Accesat 02 19, 2024. <https://www.agerpres.ro/english/2023/12/13/currently-70-of-our-cereals-are-exported-through-romania-says-ukrainian-pm--1218781>.
- BLS. 2024. *12-month percentage change, Consumer Price Index, selected categories*. Bureau of Labor Statistics, April. Accesat 04 03, 2024. <https://www.bls.gov/charts/consumer-price-index/consumer-price-index-by-category-line-chart.htm>.
- BLS. 2024. „The Employment Situation – March 2024.” *News Release*. Bureau of Labor Statistics, U.S. Department of Labor, 5 April.
- BoE. 2024. „Asset Purchase Facility: Gilt Sales.” *Market Notice*. London: Bank of England, 22 March. Accesat 04 03, 2024. <https://www.bankofengland.co.uk/markets/market-notices/2024/march/apf-gilt-sales-market-notice-22-march-2024>.
- Braw, Elisabeth. 2024. *Russia’s growing dark fleet: Risks for the global maritime order*. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-report/issue-brief/russias-growing-dark-fleet-risks-for-the-global-maritime-order/>.
- CBO. 2023a. *The 2023 Long-Term Budget Outlook*. Congressional Budget Office, June.

- CBO. 2023b. *The Budget and Economic Outlook: 2023 to 2033*. Congressional Budget Office, February.
- CEU. 2023a. „EU agrees on level of price caps for Russian petroleum products.” *Press release*. Brussels: Council of the European Union, 4 February. Accesat 02 15, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2023/02/04/eu-agrees-on-level-of-price-caps-for-russian-petroleum-products>.
- CEU. 2024. „Ukraine Facility: Council and Parliament agree on new support mechanism for Ukraine.” *Press release*. Brussels: Council of the European Union, 6 February. Accesat 02 09, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/02/06/ukraine-facility-council-and-parliament-agree-on-new-support-mechanism-for-ukraine>.
- Cushman & Wakefield. 2024. *China Residential Market Report 2023*. DB. 2023. *Monthly Report*. Vol. 75/6. Frankfurt am Main: Deutsche Bundesbank, June.
- EC. 2023d. „€100 million to support farmers from Bulgaria, Hungary, Poland, Romania and Slovakia.” *News Article*. Brussels: Directorate-General for Agriculture and Rural Development, 3 May. Accesat 03 28, 2024. https://agriculture.ec.europa.eu/news/eu100-million-support-farmers-bulgaria-hungary-poland-romania-and-slovakia-2023-05-03_en.
- EC. 2023a. *Employment and Social Developments in Europe 2023*. Producător Social Affairs and Inclusion Directorate-General of Employment. Brussels: European Commission, July.
- EC. 2023c. „Following the expiry of the restrictive measures on Ukrainian exports of grain and other foodstuff to the EU, Ukraine agrees to introduce measures to avoid a renewed surge in EU imports.” *Press release*. Brussels: European Commission, 15 September. Accesat 02 16, 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/ip_23_4497/IP_23_4497_EN.pdf.
- EC. 2024. „New economic governance framework.” *Economy and Finance*. Bruxelles: European Commission. Accesat 04 22, 2024. https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-and-fiscal-governance/new-economic-governance-framework_en.
- EC. 2023b. „Regulation (EU) 2023/903 introducing preventive measures concerning certain products originating in Ukraine.” *Official Journal of the European Union*. Brussels: European Commission, 2 May. Accesat 02 22, 2024. https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_impl/2023/903/oj.

- EC. October 2023. *State of the Energy Union Report 2023*. Brussels: European Commission.
- EC. 2023a. *Statement by President von der Leyen at the joint press conference with Ukrainian Prime Minister Shmyhal*. Kyiv: European Commission, 2 February. Accesat 02 22, 2024. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_23_545.
- EC/CEU. 2024c. *Infographic - How much gas have the EU countries stored?* Brussels: European Council/Council of the European Union, 14 February. Accesat 02 22, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/gas-storage-capacity>.
- EC/CEU. 2024b. *Infographic - Where does the EU's gas come from?* Brussels: European Council/Council of the European Union, 5 February. Accesat 02 22, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/eu-gas-supply>.
- EC/CEU. 2024a. *The Ukraine Facility*. Brussels: European Council/Council of the European Union, 5 February. Accesat 02 09, 2024. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/ukraine-facility>.
- ECB. 2023. *Eurosystem staff macroeconomic projections for the euro area*. Frankfurt am Main: European Central Bank, December.
- ECB. 2024. „Monetary policy decisions.” *Press Release*. Frankfurt am Main: European Central Bank, 25 January. Accesat 03 20, 2024. <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2024/html/ecb.mp240125~f738889bde.en.html>.
- ECB. 2024. *The euro area bank lending survey - Fourth quarter of 2023*. Frankfurt am Main: European Central Bank, January.
- EIU. 2023. *China's planned fiscal expansion will boost growth*. Economist Intelligence Unit, 25 October. Accesat 04 08, 2024. <https://www.eiu.com/n/chinas-planned-fiscal-expansion-will-boost-growth>.
- Eurostat. 2024. „Annual increase in labour costs at 3.4% in euro area.” *Euro Indicators*. Brussels, 19 March. Accesat 04 15, 2024. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-euro-indicators/w/3-19032024-ap>.
- Eurostat. 2024. „Annual inflation up to 2.9% in the euro area.” *Euroindicators*. Brussels, 17 January. Accesat 04 15, 2024. <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/18343103/2-17012024-AP-EN.pdf>.
- Eurostat. 2024. *Unemployment by sex and age – annual data*. 20 April. Accesat aprilie 20, 2024. <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/>

- view/UNE_RT_A/default/table?lang=en&category=labour.employ.lfsi.une.
- Fed. 2024. *Monetary Policy Report*. Washington, D.C.: Board of Governors of the Federal Reserve System, 1 March.
- Feldstein, Steven și Fiona Brauer. 2024. *Why Russia Has Been So Resilient to Western Export Controls*. Washington: Carnegie Endowment for International Peace, 11 March. Accesat 05 20, 2024. <https://carnegieendowment.org/research/2024/03/why-russia-has-been-so-resilient-to-western-export-controls?lang=en>.
- Guindos, Luis de. 2024. „The economic outlook and monetary policy in the euro area.” *Speech by Luis de Guindos, Vice-President of the ECB, at the 14th edition of Spain Investors Day*. Madrid: European Central Bank, 10 January. Accesat 03 20, 2024. <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2024/html/ecb.sp240110~caba85ba4.en.html>.
- Gustafson, Sara. 2024. *FAO Food Price Index Falls in 2023*. Washington, DC: Food Security Portal, 9 January. Accesat 04 22, 2024. <https://www.foodsecurityportal.org/node/2667>.
- Hilgenstock, Benjamin, Yuliia Pavytska și Vira Ivanchuk. 2024. „Addressing the shadow fleet challenge: stepped-up enforcement weighs on Russia’s ability to evade the price cap.” *KSE Institute’s Russia Chartbook*. Kyiv School of Economics, February. Accesat 02 20, 2024. https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/02/Chartbook_February2024.pdf.
- IMF. 2023. „Inflation Peaking amid Low Growth.” *World Economic Outlook Update*. January.
- IMF. 2024b. *World Economic Outlook - Steady but Slow: Resilience amid Divergence*. Washington, D.C.: International Monetary Fund, April.
- IMF. 2024a. *World Economic Outlook Database*. Washington: International Monetary Fund, April. Accesat 04 18, 2024. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/weo-database/2024/April>.
- IMF. October 2023b. *World Economic Outlook: Navigating Global Divergences*. Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- Interfax. 2024. *Russian budget deficit in 2023 is 3.24 trln rubles, or 1.9% of GDP - Finance Ministry*. 11 January. Accesat 02 20, 2024. <https://interfax.com/newsroom/top-stories/98312>.
- Joint Center for Housing Studies of Harvard University. 2023. *The State of the Nation’s Housing 2023*.
- Kiel Institute for the World Economy. 2023. „Ukraine Support Tracker: New aid drops to lowest level since January 2022.” *News*. Kiel, 7 December. Accesat 02 09, 2024. <https://www.ifw-kiel.de/>

publications/news/ukraine-support-tracker-new-aid-drops-to-lowest-level-since-january-2022.

- Matuszak, Sławomir, Ilona Gizińska, Krzysztof Dębiec, Kamil Całus, Łukasz Kobeszko și Andrzej Sadecki. 2023. „Reactions to the EU’s lifting of restrictions on grain imports from Ukraine.” *Analyses*. Warszawa: Centre for Eastern Studies, 18 September. Accesat 03 14, 2024. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2023-09-18/reactions-to-eus-lifting-restrictions-grain-imports-ukraine>.
- MEU. 2024. „In 2023, Ukraine increased exports of furniture and sugar, and imported mainly fuel, medicines and UAVs.” *Government Portal - News*. Kyiv: Ministry of Economy of Ukraine, 4 January. Accesat 02 19, 2024. <https://www.kmu.gov.ua/en/news/u-2023-rotsi-ukraina-zbilshyla-eksport-mebliv-ta-tsukru-a-importuvala-peredusim-palyvo-liky-ta-bpla>.
- NASA. 2023. „Farming Amidst a War: Satellite Data Reveals Productive Yet Challenging Season for Ukraine.” *NASA Harvest*. 19 December. Accesat 02 16, 2024. <https://nasaharvest.org/news/farming-amidst-war-satellite-data-reveals-productive-yet-challenging-season-ukraine>.
- NATO. 2024. „Defence expenditure as percentage of GDP.” *Factsheet*. February.
- NATO. 2024. *The Secretary General’s Annual Report 2023*. Brussels.
- NBU. January 2024. *Inflation Report*. Kyiv: National Bank of Ukraine.
- OECD. March 2023. *OECD Economic Outlook: A Fragile Recovery*. Interim Report, Paris: OECD Publishing. Accesat aprilie 5, 2023. <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/d14d49eb-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpublication%2Fd14d49eb-en&mimeType=pdf>.
- OECD. 2024. *OECD Economic Outlook: Preliminary version*. Paris: OECD Publishing, May.
- PRC State Council. 2015. *Made in China 2025*. Center for Security and Emerging Technology, 8 May. Accesat February 21, 2024. https://cset.georgetown.edu/wp-content/uploads/t0432_made_in_china_2025_EN.pdf.
- President of Ukraine. 2023. *"Grain corridor" from Ukraine through Moldova to Romania to be launched shortly*. Kyiv: The Presidential Office of Ukraine, 10 October. Accesat 03 20, 2024. <https://www.president.gov.ua/en/news/skoro-zapracyuye-zernovij-koridor-z-ukrayini-cherez-moldovu-86209>.

- Rakic, Drazen. 2024. „Two years of war: The state of the Ukrainian economy in 10 charts.” *Economic Governance and EMU Scrutiny Unit (EGOV)*. February. Accesat 02 08, 2024. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/747858/IPOL_BRI\(2024\)747858_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2024/747858/IPOL_BRI(2024)747858_EN.pdf).
- Roth, Andrew. 2024. „‘A lot higher than we expected’: Russian arms production worries Europe’s war planners.” *The Guardian*. Accesat 02 20, 2024. <https://www.theguardian.com/world/2024/feb/15/rate-of-russian-military-production-worries-european-war-planners>.
- StatBureau. 2024. *Russia Inflation Rate in 2023*. Bureau of Statistics, 18 January. Accesat 02 20, 2024. <https://www.statbureau.org/en/russia/inflation/2023>.
- Stognei, Anastasia și Max Seddon. 2024. „The surprising resilience of the Russian economy.” *Financial Times*. Accesat 02 20, 2024. <https://www.ft.com/content/d304a182-997d-4dae-98a1-aa7c691526db>.
- TASS. 2023. „Grain deal terminated failing to fulfil obligations to Russia.” *Russian Politics & Diplomacy*. Moscow, 17 July. Accesat 02 16, 2024. <https://tass.com/politics/1648045>.
- The State Council of the PRC. 2024. *China's unemployment rate drops to 5.2 pct in 2023*. Beijing: Xinhua, 17 January. Accesat 04 09, 2024. https://english.www.gov.cn/archive/statistics/202401/17/content_WS65a73b51c6d0868f4e8e32da.html.
- The White House. 2022. „FACT SHEET: CHIPS and Science Act Will Lower Costs, Create Jobs, Strengthen Supply Chains, and Counter China.” *Statements and Releases*. Washington, DC, 9 August. Accesat 04 10, 2024. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2022/08/09/fact-sheet-chips-and-science-act-will-lower-costs-create-jobs-strengthen-supply-chains-and-counter-china/>.
- Tian, Nan, Diego Lopes da Silva, Xiao Liang și Lorenzo Scarazzato. 2024. „Trends in world military expenditure.” *SIPRI Fact Sheet*. Solna: SIPRI, April.
- U.S. Bank. 2024. *Understanding the federal budget impasse and potential government shutdown*. Minneapolis, 2 April. Accesat 04 10, 2024. <https://www.usbank.com/investing/financial-perspectives/market-news/federal-budget-impasse-and-potential-government-shutdown.html>.

- U.S. Census Bureau. 2024. „Monthly New Residential Construction, December 2023.” *CB24-11*. 18 January.
- U.S. Census Bureau. 2022. „Monthly New Residential Construction, January 2022.” *CB22-25*. 17 February.
- UN DESA. 2024. *World Economic Situation and Prospects 2024*. New York: United Nations Department of Economic and Social Affairs.
- UN. 2024. „Vessel Movements.” *Black Sea Grain Initiative Joint Coordination Centre*. March. Accesat 03 21, 2024. <https://www.un.org/en/black-sea-grain-initiative/vessel-movements>.
- UN. 2024. *World Economic Situation and Prospects*. Department of Economic and Social Affairs, New York: United Nations publication.
- UNCTAD. 2024. *Trade and Development Report Update*. Geneva: United Nations Conference on Trade and Development, April.
- UNCTAD. 2023. *UNCTAD Commodity Price Index*. Accesat februarie 13, 2023. <https://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=140864>.
- US Congress. 2023. „Fiscal Responsibility Act of 2023.” *Public Law 118-5*. 3 June. Accesat 04 10, 2024. <https://www.congress.gov/118/plaws/publ5/PLAW-118publ5.pdf>.
- US Congress. 2024. „Ukraine Security Supplemental Appropriations Act.” *H.R.8035 - 118th Congress (2023-2024)*. Accesat 04 30, 2024. <https://www.congress.gov/bill/118th-congress/house-bill/8035/text>.
- WB. 2024. *Global Economic Prospects*. Washington, DC: World Bank, January.
- WB. 2023. „Which Way Forward? Navigating China's Post-Pandemic Growth Path.” *China Economic Update*. Washington, DC: International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, December.
- WB, GoU, EU, UN. 2024. *Ukraine - Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3)*. Washington, D.C.: World Bank, Government of Ukraine, European Union, United Nations, February. Accesat 01 16, 2024. <http://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>.
- WHO. 2023. „Statement on the fifteenth meeting of the IHR (2005) Emergency Committee on the COVID-19 pandemic.” *News*. Geneva: World Health Organization, 5 May. Accesat 02 14, 2024. [https://www.who.int/news/item/05-05-2023-statement-on-the-fifteenth-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-](https://www.who.int/news/item/05-05-2023-statement-on-the-fifteenth-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-)

emergency-committee-regarding-the-coronavirus-disease-(covid-19)-pandemic?adgroupsurvey={adgroupsurvey}&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwi.

World Bank. 2023. *Global Economic Prospects*. January.

WTO. 2024. *Global Trade Outlook and Statistics*. Geneva: World Trade Organization, April.

Xin, Dai. 2024. „China's inflation challenge.” *Economic Insights*. Swiss Re Institute, 3 April. Accesat 04 10, 2024. <https://www.swissre.com/institute/research/sigma-research/Economic-Insights/china-deflation.html>.

Xinhua. 2024. *China targets economic growth of around 5 pct in 2024*. 5 March. Accesat 04 09, 2024. <http://english.news.cn/20240305/2a6c0a47a163423daccad6baa678f40/c.html>.

Yang, Sophia. 2024. „Over 230 home developers filed for bankruptcy in China last year.” *Taiwan News*. Taipei, 27 January. Accesat 02 20, 2024. <https://www.taiwannews.com.tw/news/5086143>.